

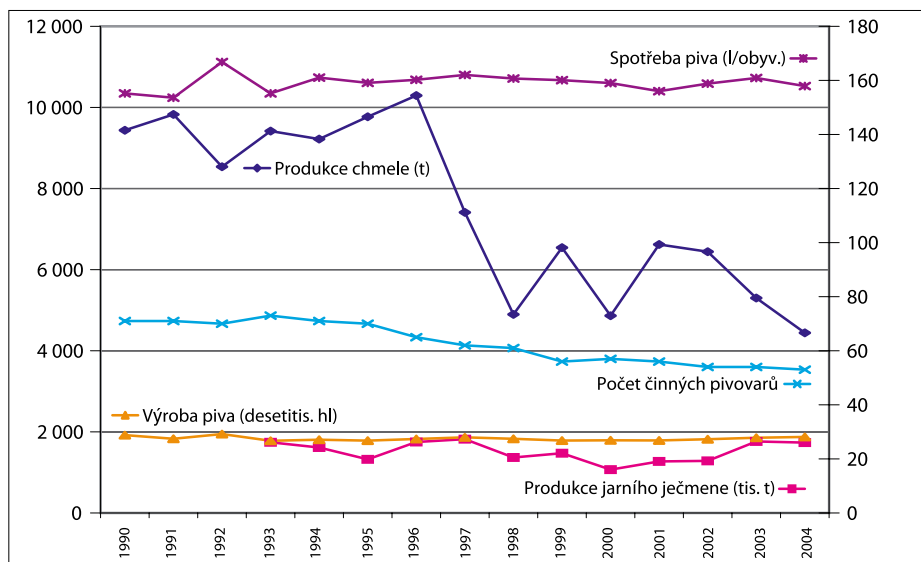
Pivovarský průmysl v Česku

České pivo a český pivovarský průmysl s tisíciletou tradicí se nesmazatelně zapsaly do mysli odborníků i běžných konzumentů na celém světě. Kromě dnes velmi rozšířeného stylu piva pils či pilsner (označení pochází od německého názvu Plzně) dalo české pivovarství světu i celou řadu odborníků, kteří rozhodujícím způsobem ovlivnili vývoj tohoto odvětví potravinářského průmyslu. Mezi nimi vynikají zejména F. O. Poupe a K. J. N. Balling, jejichž poznatky umožnily v 19. století přeměnu pivovarství z řemeslné výroby na klasické průmyslové odvětví.

Tato proměna byla spojena se zaváděním principů exaktnějšího sledování kvality a postupů při výrobě i s využitím nových technologií, z nichž nejvýznamnější byl přechod od spodního kvašení k svrchnímu. Přeměna pivovarství v klasické průmyslové odvětví byla dovršena na počátku 20. století.

České země měly v tehdejší monarchii ve výrobě piva dominantní postavení, vyráběla se zde více než polovina objemu piva v rakouské části říše. Stejně jako většina ostatních průmyslových oborů bylo i pivovarství velmi citelně zasaženo první, a zejména druhou světovou válkou. V meziválečném období však objem výroby rostl a českým pivovarům se dařilo prosadit vedle domácích trhů i na trzích zahraničních. Z geografického hlediska se spotřeba i výroba piva snižovala od západu na východ, tedy nejvíce pivovarů bylo v oblasti západních, středních a jižních Čech, nejméně na Slovensku a Podkarpatské Rusi. V období po druhé světové válce došlo během relativně krátké doby k znárodnění pivovarského průmyslu. V následném období socialismu byl potravinářský průmysl, a pivovarský zvláště, značně opomíjený, neboť přednost měl zejména těžký průmysl. České pivovarství proto ztratilo v oblasti technologií kontakt se světovou špičkou, ale neztratilo své světové jméno. Je to především zásluhou nezměrného úsilí řady odborníků, kteří podle možností zaváděli nové prvky do

Graf: Hlavní ukazatele pivovarského průmyslu

Zdroj: šetření autora článku

výroby a stále dbali o zachování jedinečné kvality českého piva.

Období transformace přineslo i do pivovarství několik výrazných změn. Nejvýraznější z nich, která zároveň podmiňovala ostatní, byla změna vlastnických vztahů. Už od roku 1989 se začaly projevovat snahy o změnu tehdejší organizace pivovarů a rozpadaly se státní koncernové podniky. To byl první krok k procesům restituce a privatizace, k nim na začátku devadesátých let došlo i v pivovarském průmyslu. V současné době zůstávají v rukou státu pouze dva podniky. Vedle Budějovického Budvaru, kde je důvodem nedořešený právní spor o obchodní známku s americkým gigantom Anheuser, se jedná o Pivovary České Budějovice (tento podnik provozuje pivovar ve Strakonici). Poměrně brzy po začátku transformace začínají do českého pivovarství vstupovat zahraniční investoři. Dvě nejvýznamnější společnosti však přicházejí mezi posledními. Společnost SAB Miller po dosti nepřehledné situaci ovládla skupinu Plzeňský Prazdroj (do ní kromě obou plzeňských pivovarů patří i pivovary Velké Popovice a Nošovice) a InBev (současná světová jednička) převzala Pivovary Staropramen (jejich součástí je kromě obou pražských pivovarů rovněž pivovar v Ostravě).

Výrazným rysem vývoje pivovarství v transformaci je koncentrace výroby do velkých pivovarů. Tento vývoj koresponduje s vývojem v pivovarském průmyslu západo-

evropských zemí posledních let a s určitou mírou zjednodušení ho lze označit za výsledek globalizačních tendencí. Malé pivovary však v období transformace také mírně zvyšují výstav, což je možné považovat za reakci určité části společnosti na zmíněné globalizační tendence. Malé pivovary mají nezastupitelnou úlohu při udržování rozmanitosti chutí, i když je nutné poznamenat, že vlivem silného konzervatismu českých ctitelů piva je u nás pestrost nabídky o poznání nižší než v jiných zemích s pivní tradicí (např. v Belgii). Otázkou zůstává, jaké strategie vůči malým pivovarům v budoucnosti uplatní rozhodující hráči na trhu.

K výrazným změnám došlo také v oblasti technologické (významné bylo zvláště zavedení technologie cylindrokónických tanků ve velkých pivovarech) či legislativní. Při sledování celkového objemu produkce však zjišťujeme, že se po celé období transformace výrazně neměnila. Pivovarský průmysl, podobně jako mnoho jiných odvětví potravinářského průmyslu má tendenci držet pozici i v období transformace a jen mírně klesala domácí spotřeba. Naproti tomu export zaznamenal nárůst, zejména v posledních letech. Cílovými trhy se od počátku transformace stávaly především země západní Evropy namísto zemí bývalé RVHP. Nejvýznamnějším odběratelem zůstává Německo. Hlavními exportéry byly velké pivovary v čele s Plzeňským Prazdrojem a Budějovickým Budvarem. Potěšitelné je, že v poslední

Kvalita výroby piva je pod neustálou kontrolou. Foto: J. Berger

RODINNÉ STŘÍBRO

době se na zahraničních trzích snaží prosadit i některé pivovary střední velikosti.

Pivovarský průmysl je rozmístěn relativně rovnoměrně. Nejvýznamnější podniky se nacházejí v regionech s vysokou hustotou osídlení (Praha) či v tradičních pivovarských regionech (Plzeň, České Budějovice). Změny rozmístění pivovarů v 90. letech se týkají především regionálních rozdílů zániku pivovarů, neboť v období transformace žádný průmyslový pivovar nevznikl. Pivovary zanikaly především v regionech u hranic se Slovenskem (po rozdělení federace ztratily významnou část trhů) a také tam, kde došlo po roce 1989 k rychlému rozpadu bývalých státních podniků.

Významně se proměnily i vztahy s dodavatelem surovin pro výrobu piva. Tato změna vztahů je markantní především u dodavatelů chmele. Čeští chmelaři se už od počátku transformace orientovali na export. Výsledkem byla napjatá situace v zásobování pivovarů, kterou mnoho z nich řešilo importem levných chmelových produktů. Tento stav přetrvával do současnosti – více než 60 % chmelových výrobků zpracovávaných českými pivovary pochází z dovozu, naproti tomu 75 % české produkce chmele směřuje na export. Na světovém trhu se však projevuje nadprodukce, která tlačí ceny dolů. Nejrozšířenější česká odrůda, Žatecký poloraný červeňák, je díky ušlechtilé hořkosti vhodná zejména pro

Vstupní brána Plzeňského Prazdroje. Foto: I. Tichý

výrobu kvalitnějších pív. Růst poptávky po této kategorii pív by mohl znamenat naději pro české chmelařství, které se v současnosti musí potýkat s mnoha problémy.

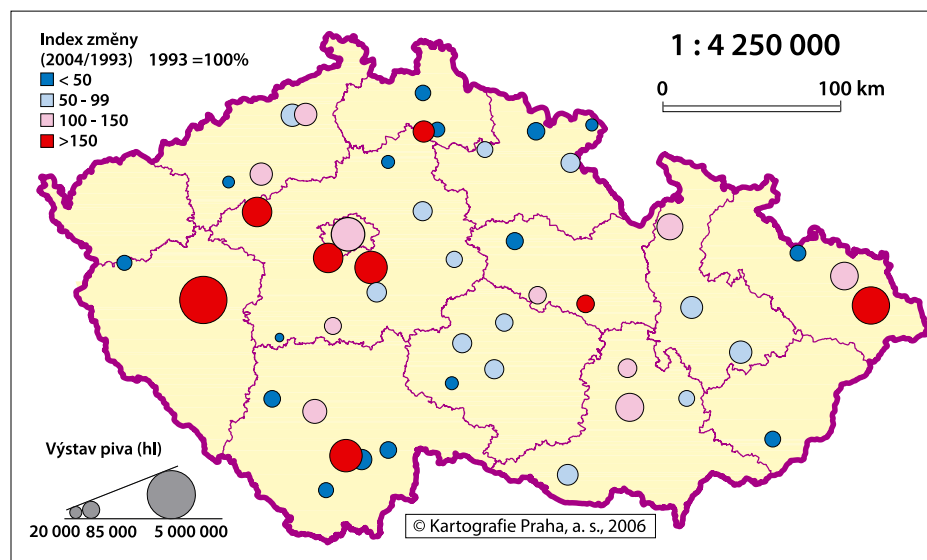
V hospodaření pivovarů podstatně důležitější než chmel je slad. Sladovny můžeme dělit na komerční a pivovarské. Mnoho pivovarů nepovažovalo na začátku

transformace zachování svých sladoven za důležité, a tak tyto sladovny zanikly. Velké komerční sladovny jsou sdruženy ve skupině Malterie Soufflet, která v současnosti vlastní více než 60 % výrobní kapacity všech sladoven (komerčních i pivovarských). Tato skupina má rozhodující vliv na podmínky ve sladovnickém průmyslu a na charakter vztahů s pěstiteli sladovnického ječmene. Tyto jednostranné vztahy a nízké ceny sladovnického ječmene však znemožňují významněji zvyšovat intenzifikační vklady do výroby, což má za následek zhoršení jakosti českého sladovnického ječmene.

Další vývoj českého pivovarského průmyslu je obtížné předpovídat. Je však možné konstatovat, že pivovary, které se v nedostatečné míře přizpůsobily situaci na trhu, již zanikly a že se v budoucnosti zánik dalších pivovarů nedá očekávat. Naopak je možné, že dojde k obnovení výroby v některých dříve zrušených pivovarech. V delším období by se mohla projevit zvýšená poptávka po kvalitnějších značkách i zájem o piva z menších pivovarů, což by znamenalo růst rozličnosti chutí. V každém případě však zůstane pivovarství součástí českého rodinného stříbra.

Michal Ulrich, student PŘF UK v Praze,
telf@volny.cz

Mapa: Změna v rozmístění pivovarů mezi roky 1993–2004

Zdroj: šetření autora článku

APLIKACE DO VÝUKY:

1. Znáte pivovary v blízkosti svého bydliště? Dříve byl pivovar součástí každého většího města. Pomocí starých plánů a map měst, dotazů u svých rodičů a prarodičů zjistěte, zda i u vás byl pivovar a jestli se zachovala alespoň jeho budova. Pro stojí právě tomto místě? Které lokalizační faktory zde sehrály svoji roli.
2. Znáte nějakou zemi, kde je oblíbené pivo jako u nás? Zkuste vytvořit žebříček zemí na základě spotřeby piva na obyvatele.
3. Zkuste si udělat malý průzkum preferencí v rodině a mezi známými. Preferují více malé, nebo velké pivovary a proč?

4. Myslíte, že je možné najít další průmyslová odvětví, která prošla podobným vývojem jako pivovarský průmysl?

LITERATURA:

- BASAŘOVÁ, G., HLAVÁČEK, I. (1999): České pivo. NUGA, Praha, 225 s.
 KRATOCHVÍLE, A. (2005): Pivovarství českých zemí v proměnách 20. století. VÚPS, Praha, 223 s.
 ULRICH, M. (2006): Pivovarnictví v Česku s důrazem na transformační období. Diplomová práce. PŘF UK Praha, 109 s.